

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΤΩΝ ΓΙΩΡΓΟΥ ΑΡΧΟΝΤΑ ΚΑΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΑΡΑΒΑΚΟΥ

Στις 28 Μαρτίου, το Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών παρουσίασε στο Μέγαρο Μουσικής μια συνολική πρόταση για τις μεταρρυθμιστικές προτεραιότητες της κυβέρνησης που θα αναδειχθεί από τις επικείμενες εκλογές.

Αυτό το κείμενο της Ατζέντας 2.0 του ΚΕΦΙΜ, που περιλαμβάνει προτάσεις για την εκπαίδευση, την υγεία, την οικονομία, το κράτος και τη δημόσια διοίκηση, τη δικαιοσύνη και τα δικαιώματα, ξεκινά από την εξής μεταρρύθμιση: να εισαχθεί η αυτόνομη διδασκαλία των οικονομικών ως υποχρεωτικό μάθημα στο γυμνάσιο και το λύκειο. Και παρά τον επιτακτικό χαρακτήρα όλων των προτάσεων που περιλαμβάνει η Ατζέντα, αυτή η πρώτη μεταρρύθμιση ίσως έχει τη δυνατότητα να παράγει τα περισσότερα και σημαντικότερα θετικά αποτελέσματα για τη χώρα και τους πολίτες.

ΑΠΟΥΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Σήμερα, ένα παιδί μπορεί να ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση χωρίς να έχει διδαχθεί ούτε μία ώρα οικονομικά. Μάλιστα αυτός είναι ο κανόνας και όχι η εξαίρεση, καθώς στο εκπαιδευτικό μας σύστημα τα οικονομικά διδάσκονται ως αυτόνομο μάθημα μόνο στην τρίτη λυκείου, και εκεί μόνο σε εκείνους τους μαθητές και τις μαθήτριες που έχουν επιλέξει τη σχετική κατεύθυνση. Στοιχεία μόνο οικονομικών στριμώχνονται με μαθήματα όπως η οικιακή οικονομία, αλλά κι εκεί χωρίς καμία συστηματικότητα.

Έτσι, η μεγάλη πλειονότητα των αποφοίτων της υποχρεωτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα αγνοεί πλήρως το περιεχόμενο και τη σημασία βασικών εννοιών, όπως «επιτόκιο», «ανατοκισμός», «πληθωρισμός», «χρέος», «έλλειμμα».

Και αυτή η άγνοια έχει οξύτερες και πολυεπίπεδες επιπτώσεις.

Πρώτα απ' όλα οι αυριανοί ενήλικες στη χώρα μας δεν αποκτούν στο σχολείο αναγκαίες δεξιότητες για τη ζωή τους. Δεν γνωρίζουν πώς να καταρτίσουν έναν στοιχειώδη οικογενειακό προϋπολογισμό, πώς να σχεδιάσουν τα χρόνια της συνταξιοδότησής τους, πώς να χρησιμοποιήσουν πιστωτικές κάρτες και δάνεια χωρίς να οδηγηθούν σε επικίνδυνους φαύλους κύκλους και αδιέξοδα - προβλήματα δηλαδή τα οποία είναι ορατά στην τρομακτική τους έκταση σε όλους όσοι έχουν έστω και ελάχιστη

επαφή με την κοινωνική πραγματικότητα της χώρας μας. Έτσι, χωρίς σε καμία περίπτωση να υποτιμάται η σημασία της κρίσης της τελευταίας δεκαετίας στην ανατροπή των σχεδιασμών ολόκληρων δεκαετιών για πάρα πολλά άτομα και νοικοκυριά, είναι αναμφισβήτητο πως η έστω και στοιχειώδης οικονομική γνώση θα μπορούσε να αποτρέψει, ή έστω να μετριάσει ουσιαστικά, τις επιπτώσεις εξόφθαλμα λανθασμένων οικονομικών επιλογών, ο προβληματικός χαρακτήρας των οποίων ήταν συχνά σαφής ακόμη και με τα δεδομένα της προ της κρίσης εποχής.

Δεύτερον, οι πολίτες και εκλογείς σε πολύ μεγάλο βαθμό δεν διαθέτουν τα εννοιολογικά και αναλυτικά εργαλεία για να αξιολογήσουν αποτελεσματικά τις προτεινόμενες από τις πολιτικές παρατάξεις προτάσεις πολιτικής.

ΚΑΛΥΤΕΡΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ

Βεβαίως, και εδώ δεν πρέπει να παραγνωρίζεται η σημασία του φαινομένου της λεγόμενης «τραγωδίας των κοινών» πόρων, ούτε τα πολύτιμα άλλα διδάγματα προσεγγίσεων όπως η «θεωρία της δημόσιας επιλογής»: Όταν η προσοδοθηρία, η πολιτική συναλλαγή και η ανταλλαγή εκλογικής στήριξης έναντι οικονομικών ωφελημάτων είναι εφικτή για συγκεκριμένα άτομα και ομάδες, τότε είναι εξαιρετικά πιθανό, ακόμα και εκείνοι που αντιλαμβάνονται ότι η συνέχιση αυτής της πρακτικής είναι συλλογικά καταστροφική, να σπεύδουν με τη σειρά τους να συμμετάσχουν σ' αυτήν, ώστε να αποκομίσουν ό,τι εν πάση περιπτώσει προλάβουν πριν από την καταστροφή.

Αντίστοιχα όμως δεν πρέπει να παραγνωρίζεται, ούτε να υποτιμάται, και η σημασία της άγνοιας των πολιτών και εκλογέων περί τα οικονομικά, χωρίς την οποία δεν μπορεί να ερμηνευθεί πλήρως και πειστικά ούτε η πορεία προς την κρίση της προηγούμενης δεκαετίας, ούτε πολλές από τις συγκεκριμένες συλλογικές επιλογές κατά τη διάρκειά της, που είχαν ως αποτέλεσμα την εμβάθυνση και επιμήκυνσή της.

Χαρακτηριστική προς τούτο είναι, για παράδειγμα, η μελέτη «Financial Literacy and Political Orientation in Great Britain», που συνοψογράφει ο καθηγητής Γεώργιος Πάνος του Πανεπιστημίου της Γλασκώβης, η οποία καταδεικνύει και εμπειρικά τη σύνδεση του οικονομικού αναλφαριθμητισμού με τον πολιτι-

Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΛΕΙΟΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΤΗΣ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΓΝΟΕΙ ΠΛΗΡΩΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΒΑΣΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ, ΟΠΩΣ «ΕΠΙΤΟΚΙΟ», «ΑΝΑΤΟΚΙΣΜΟΣ», «ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ», «ΧΡΕΟΣ», «ΕΛΛΕΙΜΜΑ».

κό εξτρεμισμό. Με άλλα λόγια, όσο λιγότερα γνωρίζει κανείς για το πώς λειτουργεί η οικονομία, τόσο ευκολότερο είναι να πειστεί από προτάσεις πολιτικής που ακούγονται εύκολες και ελκυστικές, όμως η εφαρμογή τους είναι ανέφικτη, και συνηθέστατα ιδιαίτερα επώδυνη, ακόμη και για εκείνους που υποτίθεται ότι κατά προτεραιότητα θα ευνοούσαν.

Η ενίσχυση του οικονομικού αλφαριθμητισμού, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, οφείλει συνεπώς να είναι απόλυτη προτεραιότητα της επόμενης κυβέρνησης. Κι αυτό σημαίνει πρώτα απ' όλα την εισαγωγή της διδασκαλίας των οικονομικών ως αυτόνομου μαθήματος στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, στο γυμνάσιο και στο λύκειο, αλλά και ως κατάλληλα προσαρμοσμένων γνώσεων οικονομικών και στο δημοτικό.

ΠΩΣ ΘΑ ΠΕΤΥΧΕΙ

Οι προϋποθέσεις για την επιτυχή υλοποίηση αυτής της θετικής αλλαγής είναι αρκετές:

Πρώτα απ' όλα χρειάζεται η προετοιμασία του σχετικού εκπαιδευτικού υλικού, προσαρμοσμένου στις ανάγκες της κάθε ηλικίας, διαμορφωμένου με σύγχρονο και ελκυστικό τρόπο, ώστε να κρατά το ενδιαφέρον των παιδιών τόσο σε ό,τι αφορά τις θεμελιώδεις έννοιες των οικονομικών όσο και τις πρακτικές δεξιότητες που χρειάζονται οι αυριανοί ενήλικες.

Δεύτερον, χρειάζεται η συστηματική επιμόρφωση των διδασκόντων, πρωτίστως εκείνων που θα αναλάβουν τη διδασκαλία των αυτόνομων μαθημάτων των οικονομικών, αλλά και όσων καλούνται να διαχειριστούν οικονομικές ιδέες και φαινόμενα στο πλαίσιο άλλων μαθημάτων όπως η ιστορία ή η γεωγραφία.

Τρίτον, και ίσως το σημαντικότερο εμπόδιο για την αντιμετώπιση του οικονομικού αναλφαριθμητισμού του εκπαιδευτικού μας συστήματος: χρειάζεται να δημιουργηθεί χώρος στα ωρολόγια προγράμματα για τα μαθήματα των οικονομικών. Ξανά η θεωρία της δημόσιας επιλογής υπογραμμίζει ότι οι εκπαιδευτικοί των οποίων τα αντικείμενα ήδη διδάσκονται είναι αφενός εύλογο να διεκδικούν τη διατήρηση και τη διεύρυνση των ωρών διδασκαλίας αυτών των αντικειμένων, και αφετέρου, ως ήδη εμπειρογόμενες ομάδες, έχουν συχνά μεγαλύτερη διαπραγματευτική ισχύ έναντι όσων επιδιώκουν την εισαγωγή ενός νέου αντικειμένου.

Χρειάζεται δηλαδή πολιτική βούληση, ή με άλλα λόγια το πολιτικό κόστος της μη ανάληψης δράσης να καταστεί μεγαλύτερο από το πολιτικό κόστος της αλλαγής.

Τα καλά νέα είναι πως αυτή η αναγκαία ευρεία κοινωνική συμμαχία ήδη διαμορφώνεται και διαρκώς ενισχύεται.

ΟΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΕΦΙΜ

Στην κατεύθυνση αυτή, το Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών έχει καταστήσει την αντιμετώπιση του οικονομικού αναλφαριθμη-

τισμού, ιδιαίτερα μεταξύ των νέων ανθρώπων, στόχο πρώτης προτεραιότητας.

Με την Οικονομική Ολυμπιάδα, τον μεγαλύτερο διαγωνισμό οικονομικών γνώσεων για μαθητές λυκείου που διοργανώνεται σήμερα στην Ελλάδα, το ΚΕΦΙΜ αναδεικνύει τη δίψα των μαθητών και των μαθητριών της χώρας για οικονομική εκπαίδευση. Είναι χαρακτηριστικό πως στην Οικονομική Ολυμπιάδα, που φέτος διοργανώνεται για τρίτη φορά με συμμετοχή που ξεπερνά τα 165 σχολεία και τους 3.000 διαγωνιζόμενους, όχι μόνο συμμετέχουν, αλλά και διατρέπουν παιδιά της πρώτης και της δεύτερης λυκείου, που δεν έχουν καν διδαχθεί ακόμη οικονομικά στο σχολείο. Ταυτόχρονα, η Οικονομική Ολυμπιάδα λειτουργεί ως αφορμή συνάντησης και συντονισμού εκπαιδευτικών, μαθητών, γονέων και αρμόδιων για τη χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής στην κατεύθυνση της ενίσχυσης της οικονομικής εκπαίδευσης.

Ταυτόχρονα, το ΚΕΦΙΜ συμβάλλει ενεργά στην παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού, για παράδειγμα με τη μετάφραση και προσαρμογή στα ελληνικά του εξαιρετικού εγχειριδίου *Οικονομικά σε 31 μαθήματα*, που ετοίμασε η λιθουανική δεξαμενή σκέψης LFMI και σήμερα διδάσκεται στα σχολεία αρκετών ευρωπαϊκών χωρών, καθώς και με την παραγωγή 31 βίντεο, ενός για κάθε μάθημα του βιβλίου, που επιμελήθηκαν διακεκριμένοι Έλληνες και Ελληνίδες εκπαιδευτικοί οικονομολόγοι.

Τέλος, με το Ελληνικό Πάνελ Οικονομολόγων το Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών επιδιώκει τη διάδοση της οικονομικής γνώσης φέρνοντας στο γενικό κοινό τις απαντήσεις των καλύτερων Ελλήνων και Ελληνίδων οικονομολόγων σε κρίσιμα και επίκαιρα ζητήματα. Τον Ιανουάριο του 2021, μάλιστα, το 92% των μελών του Πάνελ απάντησαν ότι η συστηματικότερη οικονομική εκπαίδευση στο γυμνάσιο και στο λύκειο θα διευκόλυne την εφαρμογή ορθών οικονομικών πολιτικών.

Και, βεβαίως, αντίστοιχες πρωτοβουλίες έχουν αναλάβει εκπαιδευτικοί φορείς όπως το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, οικονομικές σχολές και τμήματα ανά τη χώρα, οργανισμοί της κοινωνίας των πολιτών και φορείς όπως το αξιολογικό περιοδικό *Ξενοφών* για την οικονομική επιστήμη στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση που εκδίδεται από οικονομολόγους εκπαιδευτικούς.

Το αίτημα συνεπώς για την ενίσχυση της οικονομικής εκπαίδευσης στα σχολεία της χώρας γίνεται ολοένα και πιο επιτακτικό. Αυτό που απομένει να αποδειχθεί είναι αν η κυβέρνηση που θα προκύψει από τις ερχόμενες εκλογές θα αντιληφθεί την αναγκαιότητα αυτής της αλλαγής και θα υπολογίσει σωστά τόσο το πολιτικό κόστος της συνέχισης της αδράνειας σ' αυτή την κατεύθυνση όσο και τα σημαντικότερα και πολυδιάστατα οφέλη για τους αυριανούς πολίτες και το κοινωνικό σύνολο που συνεπάγεται η εισαγωγή, επιτέλους, του μαθήματος των οικονομικών στο ωρολόγιο πρόγραμμα. ■

ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΟΛΥΜΠΙΑΔΑ, ΠΟΥ ΦΕΤΟΣ ΔΙΟΡΓΑΝΩΝΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΡΙΤΗ ΦΟΡΑ, ΣΥΜΜΕΤΕΙΧΑΝ 165 ΣΧΟΛΕΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΙ ΑΠΟ 3.000 ΔΙΑΓΩΝΙΖΟΜΕΝΟΙ.

Ο Γιώργος Αρχόντας είναι διδάκτορας Πολιτικής Φιλοσοφίας και Οικονομικής Θεωρίας, υπεύθυνος εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Κέντρου Φιλελεύθερων Μελετών, και μέλος της επιστημονικής επιτροπής της Οικονομικής Ολυμπιάδας.

Ο Κωνσταντίνος Σαραβάκος είναι συντονιστής ερευνών στο Κέντρο Φιλελεύθερων Μελετών και υποψήφιος διδάκτωρ στο τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας.